

Ik heb een foto. Er staan zeven mensen op. Links en rechts twee gelukkige stelletjes. In het midden een wat ouder echtpaar en een vrouw van een jaar of dertig.

De foto is in 1938 genomen in Gorssel bij Deventer. Daar hadden mijn grootouders een zomerhuis. Opa Eduard en oma Else flankeren hun dochter Freddy. Aan de buitenkant de zoons, Willy en Ernst. De verliefde vrouwen zijn hartsvriendinnen.

Zoals wel meer vriendinnen wilden Hannie Korijn en Ruth Aptroot met twee broers trouwen. Maar zij deden het ook: Hannie met Willie en Ruth met Ernst. Beide stelletjes trouwden, maar de toekomst verschilde dramatisch.

Eduard en Else Adelaar woonden in Deventer en hadden daar een winkel in manufacturen. Dochter Freddy was slechtziend en woonde thuis.

Willy was op de foto 29 jaar oud en woonde op kamers in Scheveningen, waar hij werkte als vertegenwoordiger.

Ernst was 24 en studeerde in Delft mijnbouwkunde.

Hannie was 25. Zij woonde in Den Haag, bij haar vader, die een aantal winkels in damesconfectie bezat. Haar moeder was overleden. Hannie had een zus Mientje en een broer Eddie.

Ruth woonde in Den Haag bij haar ouders. Zij had twee broers.

Ernst zou in 1939 afstuderen als mijnningenieur. Daarna verloofden Ruth en hij zich en vertrok Ernst naar Suriname om daar voor de Billiton Mij naar Bauxiet te zoeken. Op 3 april 1940 trouwden Ruth en Ernst *met de handschoen* en op 8 mei vertrok Ruth met ernstige vertraging haar bruidegom achterna. In Suriname kregen zij twee zoons – mijn broer en ik.

Waarom vertel ik dit ? Omdat Hannie en Ruth correspondeerden en de brieven die Hannie aan Ruth schreef zijn bewaard gebleven en in mijn bezit.

Waarover schrijft Hannie zoal ? In de eerste plaats over alledaagse zaken, maar je ziet dat het leven steeds moeilijker wordt.

Ze is blij dat Ruth op tijd is vertrokken, want meteen na de Duitse inval vertrekken er geen boten meer.

Vanaf oktober 1940 zijn de brieven geopend en gecensureerd. Dat is te zien aan het nummer wat op de brieven wordt geschreven. Hannie schrijft dat het leven saai is, je mag na 10 uur niet meer op straat zijn. Dit is op zichzelf niet erg, want het is door de verduistering zo stikdonker op straat, dat het helemaal geen plezier is op straat te zijn, maar voor verloofde mensen is het niet leuk, want nu moet Willie altijd vroeg weg.

Zij schrijft: Op 't ogenblik zijn Willie en ik samen bezig met een groot smyrnakleed te maken. Het is een reuze werk, maar aangezien we bijna altijd thuis zijn, is het een aangename bezigheid.

Op 5 november gaan ze in ondertrouw. Ze kunnen dan een benedenetage in Voorburg krijgen, Koningin Wilhelminalaan 508^c.

De brieven worden dan verstuurd via familie in New York.

Hannie: 18 december stapten we in het huwelijksbootje. We namen rijtuigen, omdat er zo goed als geen auto's te krijgen zijn en het in ieder geval te riskant is om het er op aan te laten komen. Trouwring ten stadhuize waarbij zeer veel vrienden waren. Om 2 uur goppe op herhaald aandringen van Deventer

[goppe = kerkelijke bevestiging].

Het is vandaag de dag geen plezier om een huishouding te voeren, met al die bonnetjes. We kregen als trouwcadeau van diverse mensen een beetje koffie of thee. Het mooiste cadeau wat je krijgen kunt.

Februari 1941 reageert Hannie op het nieuws dat Ruth in verwachting is: *Wees blij, dat je kindje in een vrij land geboren zal worden waar het als een geëerd mens kan opgroeien ! Dat is heel veel waard! We zijn vol goede moed, en genieten van iedere dag, dat we in ons eigen huisje zitten, en nog werken kunnen. Veel hoop, dat we mogen blijven werken heb ik niet, maar wie dan leeft, wie dan zorgt.*

12 mei: *vandaag is jullie kleine jongetje alweer bijna een maand oud; jullie begrijpt dat ook wij dolgraag zo'n klein Adelaartje zouden hebben, maar het zou onverantwoordelijk zijn, in deze tijden. Wie weet wat ons nog alles te wachten staat. Het zou anders wel een goede afleiding voor ons zijn, want veel vertier is hier niet. Alles is ongeveer verboden voor ons.*

Ons huisje bevalt ons hoe langer hoe beter. Veel zon en licht. De tuin is groot.

27 augustus: *we snakken naar de vrede. Ik kan me gewoon niet meer voorstellen dat ik nog eens een dag zal kunnen leven, zonder van de ochtend tot de avond zorgen te hebben.*

Ons smyrnakleed is nog steeds niet af, maar wordt schitterend mooi. We hopen het voor de winter af te hebben.

5 september 1941 schrijft Willie: *zakelijk heb ik het nog steeds erg druk en ik ben zeer tevreden. Hopelijk mag ik m'n zaak nog houden, want niets doen kan ik niet. Toch zijn ze hier optimistisch en gelooft men dat het voor de winter uit is. Ik denk echter dat het nog wel een jaar zal duren.*

Dit is de laatste brief. Een jaar later probeerde Hannie met haar vader, Willy en Mientje naar Zwitserland te vluchten met behulp van een *porteur*. Deze gids bleek echter een verrader. Nog vòòr de Belgische grens gaf hij het viertal bij de Duitsers aan. Zij werden als *strafgevallen* naar kamp Westerbork overgebracht en kort daarna, op 31 augustus 1942, zijn zij alle vier op transport gesteld om direct na aankomst in Auschwitz te worden vermoord.

Maar Willy is niet in Auschwitz aangekomen; toen niet. Waarschijnlijk is hij – kort voor de eindbestemming – hardhandig uit de trein gehaald en behoorde hij tot de zogenaamde Koselgroep. Uit de treinen vanuit Westerbork zijn in totaal ca. 3.500 Nederlandse mannen in Kozel, in Opper-Silezië uit de treinen gehaald om in die omgeving als werkslaaf te dienen. Van deze mannen is weinig bekend, omdat er bijna geen overlevenden zijn. In oktober 1944, dus twee jaar later, vertrok er vanuit het nabij gelegen Blechhammer een ziekentransport naar Auschwitz. Volgens een onbevestigd bericht ging Willie niet mee met dat transport en was hij in januari 1945 nog in leven. Maar het Rode Kruis berichtte in 1951 dat Willie in oktober 1944 ergens in midden Europa is overleden of vermoord. Willie is dus na de oorlog nog meer dan zes jaren als vermist beschouwd.

Van de zeven mensen op mijn foto hebben alleen mijn ouders de oorlog overleefd. Hannie's broer Eddie besloot niet mee te vluchten en heeft door onder te duiken de oorlog overleefd.

Willie en Hannie en miljoenen anderen zijn vermoord... omdat ze joods waren.

Hoe zo, omdat zij joods waren. Zagen zij er uit als joden ? Hoe zien joden er uit ? Gedroegen zij zich als joden ? Hoe gedraagt een jood zich ? Naar de synagoge gingen zij niet. Ja, zij hadden een *goppe*, maar alleen op herhaald aandringen van de familie in *Deventer*. Het Jodendom speelde in het leven van Hannie en Willie, en van zo veel anderen, geen rol van betekenis.

Zij hebben geen graf, maar hun namen staan gegraveerd in het Sijtwende-monument [en in het boek].

Daarmee gedenken we Hannie en Willie en al die anderen.

Hun nagedachtenis zij tot zegen.